CUM RĂSPUNDE CURRICULUMUL DE LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ NEVOILOR PSIHOLOGICE ALE ELEVULUI? ABORDARE MANAGERIALĂ

HOW DOES THE ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE CURRICULUM RESPOND TO THE STUDENT'S PSYCHOLOGICAL NEEDS? MANAGERIAL APPROACH

CZU: 373.5.016:373.3.015.3 **https://doi.org/10.59295/dccce2025.02**

Viorica GORAŞ-POSTICĂ
ORCID: 0000-0001-9096-621X
E-mail: viorica.goras@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Aliona LUNGU
Instituția Publică Liceul Teoretic „Ion Creangă", Fălești, Republica Moldova

Abstract: *This article examines how the Romanian Language and Literature curriculum for 10th-grade students in the Republic of Moldova responds to their psychological needs, from the perspective of educational management. The study explores three core dimensions of student development: cognitive, emotional, and motivational. Drawing on classroom observations, student and parent questionnaires, and pedagogical reflections, the article identifies both strengths and challenges in the implementation of the current curriculum. The findings show that while cognitive development is well supported through activities that foster critical thinking and analysis, emotional expression and intrinsic motivation are often overlooked in practice. The article proposes concrete managerial actions aimed at integrating emotional literacy and increasing student engagement through innovative teaching strategies, family involvement, and curriculum flexibility. The goal is to support a holistic, student-centered educational process that goes beyond academic performance to include well-being and personal growth.*

Keywords: *Curriculum, educational leadership, psychological (cognitive and emotional) development, Romanian language and literature, students' motivation.*

INTRODUCERE

În contextul reformei educaţionale din Republica Moldova, accentul pe calitatea învăţării este însoţit de o schimbare holistă de paradigmă: de la predarea centrată pe conţinuturi la predarea-învăţarea interactivă, centrată pe elev, acest lucru implicând, în mod prioritar, nu doar transmiterea şu reproducerea de informaţii, ci şi susţinerea unei dezvoltări psihologice echilibrate. Rolul managerului şcolar devine astfel esenţial în evaluarea modului în care curriculumul şi practicile pedagogice corespund nevoilor reale ale elevului. Prin acest articol, propunem o analiză a Curriculumului la Limba şi literatura română, cu accent pe trei dimensiuni psihologice interdependente: *dezvoltarea cognitivă, emoţională şi motivaţională.* Analiza a fost realizată în Instituţia Publică Liceul Teoretic „Ion Creangă'' din oraşul Făleşti, pe baza unor instrumente aplicate în teren (fişa de asistenţe la ore, chestionare elevi-părinţi, programe de formare bazate pe o strategie instituţională coerentă), reflectându-se de manieră managerială participativă asupra realităţilor curente şi a intervenţiilor posibile şi necesare. Această iniţiativă a fost realizată în cadrul unui proiect naţional de cercetare, nominalizat la finalul publicaţiei, având la bază lucrarea *Monitorizarea curriculumului şcolar: concept şi metodologie ,* din care am extras mai mulţi indicatori, sugeraţi în Registrul de monitorizare a Curriculum-ului la disciplinele predate [1, pp.48-51], dar şi din chestionarele propuse în aceeaşi sursă la scară naţională în anul trecut de învăţământ, pentru managerii şcolari din ţară [Ibidem, pp.68-76]. În consecinţă, propunem bune practici manageriale pilotate şi o secvenţă importantă, încadrată în planul managerial de acţiuni, pentru consolidarea unei educaţii integrale, centrată pe nevoile de dezvoltare psihologică a elevului.

MATERIAL ŞI METODĂ

Articolul analizează modul în care Curriculumul actual de Limba şi literatura română pentru clasa a X-a răspunde nevoilor psihologice ale elevilor din perspectiva managementului educaţional, fiind investigate trei dimensiuni esenţiale: dezvoltarea cognitivă, emoţională şi motivaţia pentru învăţare. Analiza se bazează pe observări directe în cadrul vizitelor de monitorizare, chestionare aplicate elevilor şi părinţilor şi

discuţiilor şi reflecţiilor profesionale manageriale cu elevii, părinţii şi profesorii, dar şi a unui program de intervenţie managerială, propus cadrelor didactice din instituţie la disciplina dată, pe care o predă coautoarea studiului, la o instituţie educaţională din nordul ţării.

Centrarea pe elev, ca principiu al învăţării, evidenţiat în documentele educaţionale de la noi de câteva decenii, a fost propus spre monitorizare în baza următorilor indicatori de performanţă: învăţarea conform nivelului propriu de dezvoltare; individualizarea activităţilor de învăţare; motivarea elevilor pentru învăţare; implicarea elevilor în luarea unor decizii educaţionale; gradul de acceptare şi apreciere a punctului de vedere al fiecărui elev [Idem, p.48]. În acelaşi sens, *centrarea pe învăţarea activă/interactivă,* conform aceluiaşi Ghid de monitorizare, presupune ca elevii, la lecţie, să se afle în situaţii de permanentă învăţare/activitate, inclusiv prin aplicarea formelor şi metodelor moderne: studiul de caz, brainstorming-ul, rezolvarea situaţiilor-problemă/cercetare, lucrul în echipe etc.; asigurarea motivaţiei elevilor pentru învăţarea activă.

Chestionarul de monitorizare şi evaluare pentru manageri a inclus întrebări cu privire la măsura în care Curriculumul actual, Planul-cadru răspunde nevoilor de dezvoltare ale elevilor, intereselor beneficiarilor; solicitare de informaţii despre faptul că, în procesul de lucru, cadrele didactice colectează informaţii despre nevoile elevilor, stilurile lor de învăţare, sprijinul de care ar putea avea nevoie, cunoştinţele lor anterioare, abilităţile pe care şi le-au format deja în vederea personalizării procesului de învăţare. Chestionarul de acelaşi tip pentru elevi a încercat să identifice aspecte mai concrete, bazate pe măsura în care obiectivele/sarcinile anunţate la lecţie corespund intereselor, aşteptărilor şi nevoilor acestora. Respectiv, metodele şi instrumentele de cercetare aplicativă descrise în acest paragraf, ne-au ajutat să identificăm percepţia actorilor educaţionali cu privire la nevoile, interesele elevilor şi să ne implicăm direct, în cunoştinţă de cauză, într-un proces de pilotare a unui program managerial de optimizare a situaţiei, orientat spre înţelegerea şi apropierea maximă de necesităţile de dezvoltare cognitivă, emoţională şi motivaţională a beneficiarilor-cheie ai actului educaţional.

REZULTATE ŞI DISCUŢII

Investigaţia practică pentru acest studiu a avut în prim plan *analiza dimensiunii cognitive*, promovată de curriculum, dar susţinută, selectiv, recunoaştem în practica de predare-învăţare- evaluare. Precum bine se ştie, educaţia cognitivă nu se reduce la componenta *cunoştinţe* din cadrul competenţelor curriculare, ci include şi abilităţi de studiere, cercetare, însoţite de atitudinile respective de conştientizare a necesităţii efortului intelectual susţinut, a responsabilităţii şi a sensibilităţii artistice. Adăugăm în acest sens faptul că în documentul reglator se subliniază faptul că acesta „promovează dezvoltarea gândirii critice şi a competenţelor argumentate în analiza textelor literare." [2, p. 143-147]. În această bază, cadrul didactic poate operaţionaliza obiective curriculare distincte privind dezvoltarea gândirii critice, a capacităţilor de interpretare, argumentare şi exprimare coerentă. Acestea, în opina comună au importanţă majoră pentru dezvoltarea intelectuală, culturală, atât la nivel personal (de evoluţie a caracterului), cât şi socioprofesională, necesară în dezvoltarea cetăţeanului secolului 21, în care va trăi şi activa elevul. Din punct de vedere teoretic şi curricular-normativ, dimensiunea dată este bine acoperită, dar în aria praxiologică, există destul de multe carenţe, incoerenţe în aplicare, precum şi înţelegeri superficiale. În acest sens, într-o cercetare fundamentală, prof. S. Sanduleac a constatat că „... în contextul şcolii contemporane, pedagogii se confruntă cu o serie de probleme complexe, ce reflectă un nivel insuficient de dezvoltare a sistemului cognitiv al elevilor; incapacitatea acestora de a elabora inferenţe, judecăţi şi raţionamente pertinente şi modul precar în care tinerii accesează şi procesează informaţia" [3, p. 5], inclusiv în era digitală.

Astfel, în baza Cadrului de monitorizare, s-au efectuat multiple *observări* „în teren", asistând şi completând *Registrul de monitorizare* şi, în cele 10 lecţii asistate, observând o aplicare frecventă de către mai mulţi colegi a metodelor didactice care stimulează analiza şi sinteza, prin sarcini de elaborare a eseurilor argumentative pe teme etice şi sociale din operele studiate, de lectură analitică ghidată prin întrebări deschise şi identificarea perspectivelor narative, dar şi prin activităţi de tip dezbatere şi comparaţii intertextuale. Totuşi, acestea nu pot fi suficiente,

mai ales că şi gradul de pregătire al profesorilor este divers, sarcinile reproductive, de ordin intelectual elementar abundă, nivelul implicare, pregătire şi lectură a elevilor de clasa a X-a este unul mediu, în cazul nostru. Într-un exemplu *de bună practică* putem rezuma câteva aspecte de la o lecţie, dedicată analizei operei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, când profesorul a organizat un joc de rol electoral: elevii au simulat campanii politice ale personajelor, folosind tehnici de persuasiune. Elevii au reuşit să identifice asemănări între comportamentul personajelor şi realităţile politice actuale, demonstrând transfer de competenţe. Am putut confirma/deduce lejer că atât Curriculumul, cât şi manualul susţine dezvoltarea cognitivă, dar rezultatele depind de iniţiativa profesorului. În lipsa unei metodologii actualizate şi coerente, accentul poate cădea doar pe reproducerea de informaţii, un exerciţiu facil, dar cu impact minim asupra dezvoltării inteligenţei, cât şi a competenţelor literar-artistice vizate la lecţie. Ca *intervenţie managerială* probată şi recomandată de noi şi altor colegi, am inclus în strategia managerială operaţională de organizare a atelierelor pedagogice dedicate dezvoltării gândirii critice; încurajarea evaluării alternative prin portofolii, proiecte, reflecţii; înlocuirea testărilor sumative repetitive cu activităţi aplicative originale, direct orientate spre dezvoltarea abilităţilor de exprimare argumentată a opiniilor, de analiză critică, de interpretare personalizată a motivelor, secvenţelor de text, dar şi de soluţionare a unor probleme, bazate pe situaţii autentice sau simulate, în cazul nostru, deduse din contexte electorale, abordate comparativ. Ca rezultat, elevii au reuşit a înţelege adecvat mesajele etice, îmbrăcate într-o haină artistică inegală, dar clasice, de actualitate imediată.

Dimensiunea emoţională în studiul nostru am relaţionat-o cu problematica veche a potenţialului literar şi de viaţă din a mesajele estetice şi etice ale operelor valorificate superficial în spaţiul didactic de la ore, cu impact modest, de natură psihologică, emoţională şi de sensibilizare artistic-estetică. Or, literatura are o funcţie profund emoţională, dar aceasta rămâne sub-utilizată în activitatea didactică. Emoţiile, trăirile şi reflecţiile personale ale elevilor nu sunt integrate/valorificate sistematic şi extensiv în cadrul lecţiei, iar

rezultatele din chestionare ne-au oferit următoarele argumente procentuale: 67% dintre elevi au afirmat că nu sunt întrebaţi *cum/ce* simt în legătură cu textele studiate; 73% dintre părinţi au remarcat că adolescenţii nu vorbesc acasă despre literatură în mod personal, nu observă dorinţa, plăcerea lecturii, ci, mai degrabă, o regăsesc printre obligaţiile şcolare comune. Având în vedere că inteligenţa emoţională, antrenată prin lectură şi analize adecvate, contribuie în mod direct la dezvoltarea cognitivă şi la stimularea motivaţiei pentru învăţare, presupunând, mai ales, conştientizare de sine, autodisciplină şi empatie [4], am dedus necesitatea studierii psihologiei învăţării din perspectiva dată, dar şi a antrenării operaţiilor cognitive enunţate mai sus. Ca exemplu de intervenţie managerială, după dezbateri pe marginea acestor rezultate, am introdus în planificarea didactică din semestrul 2 o activitate experimentală - „Jurnalul emoţional de lectură". Elevii au fost rugaţi ca, după fiecare text, să noteze într-un paragraf „Ce mi-a spus sau ce mi-a povestit mie această operă?". Am selectat pentru ilustrare câteva rezultate remarcate la clasă: elevii au început să lege temele literare de experienţele proprii; profesorii au descoperit vulnerabilităţi şi valori greu accesibile prin testare; nivelul de participare şi interes a crescut cu 20%, conform autoevaluărilor. Într-o concluzie sumară, am agreat cu colegii că, în lipsa unui spaţiu educaţional creativ, sigur şi empatic, elevii nu relaţionează afectiv cu lectura. Or, o literatură fără emoţie devine un exerciţiu formal. Alte intervenţii manageriale recomandate cu aceeaşi finalitate au vizat includerea exprimării emoţionale pe baza textelor citite în toate planificările tematice, organizarea unor sesiuni de formare cu tematica „Literatura şi inteligenţa emoţională", colaborarea cu psihologul şcolii pentru integrarea unor exerciţii de reflecţie afectivă în ora de română, dar şi a testelor de creativitate.

A treia dimensiune investigată de noi a fost cea *motivaţională,* care, la adolescenţi, este fluctuantă şi dependentă de stilul de predare. Motivaţia elevilor este fragilă, mai ales în această perioadă de vârstă, iar felul în care este predată literatura, dar şi alte discipline, influenţează direct interesul şi implicarea acestora. În acest context, am confirmat aserţiunea teoretică despre recompensele externe (notele, unele forme de încurajare din partea familiei, interesul pentru imaginea bună în faţa

profesorilor, colegilor, rudelor) etc.), şi, pentru învăţare şi lectură, în cazul nostru specific, predominantă la majoritatea elevilor, referitor la care psihologia semnalează că „pot submina motivaţia intrinsecă prin schimbarea percepţiei accentului asupra cauzalităţii" [5, p. 45], inducând imagini false vizavi de interesele şi nivelul adevărat de motivaţie. Ca argument, am extras rezultatele sondajelor: 18% dintre elevi au spus că se simt deseori plictisiţi în orele de română; 59% simt că ideile lor nu sunt apreciate; 45% au afirmat că nu înţeleg de ce studiază anumite texte „vechi şi grele". Drept urmare, în intervenţiile noastre manageriale, am iniţiat trei proiecte extracurriculare: *Podcast-ul literar* „Literatura altfel" – realizat de elevi, în care discută liber operele studiate; *Clubul de improvizaţie* „Personaje în acţiune"" – unde elevii reinterpretează personaje literare în contexte contemporane*; Campania „Cartea care mi-a schimbat viaţa"* – un concurs narativ, jurizat de părinţi. Aceste activităţi au crescut vizibil implicarea, entuziasmul şi motivaţia intrinsecă. În concluzie, menţionăm: metodele frontale, evaluările standardizate şi lipsa de libertate creativă reduc motivaţia elevilor. Literatura trebuie adusă mai aproape de realitatea lor şi oferită ca experienţă, nu ca materie. Pornind de la convingerea că „managementul educaţional eficient integrează dezvoltarea competenţelor profesionale cu sprijin emoţional şi motivaţional, în beneficiul elevului" [6], intervenţiile din proiecte au dedus şi recomandări în vederea introducerii unui spaţiu opţional în curriculum pentru: realizarea unor proiecte personalizate de învăţare; încurajarea predării inter/multidisciplinare; promovarea învăţării bazate pe proiect de echipă, cu finalităţi contextuale realiste, relevante pentru dezvoltarea personală, viaţă culturală şi cotidiană din familie, şcoală sau comunitate. De asemenea, ne-am ghidat şi de stringenţa asigurării stării de bine care, este o misiune importantă a şcolii de azi şi o obligaţie managerială, în acelaşi timp, iar, la nivel internaţional, nu include doar succesul academic, ci şi *dezvoltarea emoţională şi psihologică în medii de învăţare suportive/sigure/prietenoase.* [Cf. 7].

Ca rezultat practic imediat, am inclus în Planul anual alte activităţi practice, necesare şi utile în dezvoltarea psihologică integratoare a adolescenţilor prin lecţiile de Limba şi literatura română, din perspectivă

cognitivă, emoțională și motivațională. Toate aceste inițiative, abordate coerent și asistate din punct de vedere managerial și psihologic, stimulează dezvoltarea caracterului, voinței și orizontului cognitiv-estetic, ca atribute inerente ale unui Om/Cetățean împlinit și responsabil.

Tabel 1. Plan managerial de acțiune
(rezumat operațional, sursă proprie)

Nr. crt.	Măsură propusă	Responsabil	Termen	Indicatori de succes
1	Formare: „Predare empatică și motivațională”	Director + formator extern	oct. 2025	Participare activă, chestionare de feedback
2	Introducere jurnale de lectură personalizate	Catedra de română	sem. I, 2025	Progres narativ și calitativ în exprimare
3	Crearea platformei „Literatura vie” (activități creative)	Echipă metodică	dec. 2025	Număr de activități, nivel de participare
4	Ateliere lunare cu părinții: „Cum sprijinim adolescenții în învățare”	Diriginți + psiholog școlar	continuu	Prezență părinți, sondaje de opinie
5	Evaluare internă periodică	Echipa managerială	semestrial	Rapoarte, fișe de observare, colectare feedback elevi

CONCLUZII

Curriculumul de Limba și literatura română oferă o bază solidă pentru dezvoltarea cognitivă, dar răspunde doar parțial necesităților de dezvoltare integrată și sistemică a dimensiunilor emoționale și motivaționale ale elevilor. O școală modernă trebuie să formeze nu doar minți bine instruite, ci și adolescenți echilibrați emoțional și autentici în motivația lor pentru creștere și implicare activă în societate. Acest lucru nu se întâmplă automat: reclamă decizii manageriale prompte și eficiente, formare profesională și o deschidere sinceră spre elev, căci

educația înseamnă, în cele din urmă, relație, sens și încredere. La acest capitol, Limba și literatura română este disciplina privilegiată, în care aceste valori pot fi activate și consolidate. În calitate de recomandări pentru autorii noilor generații de Curricula și manuale, alte auxiliare didactice, insistăm asupra introducerii unor repere normative și practice concrete, actualizate, la nivel de unități de competență, conținuturi și activități de învățare-evaluare, fezabile și relevante pentru adolescenții cu nevoi în continuă evoluție, din epoca noastră tehnologizată și transformată în mod neprevăzut.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. GUȚU, Vl., ȚURCANU, C., ȘEVCIUC, M. *Monitorizarea curriculumului școlar: concept și metodologie*. Chișinău: CEP USM, 2024, 101 p. ISBN 978-9975-62-720-7.
2. *Limba și literatura română. Curriculum național. Clasele 10-12. Curriculum disciplinar. Ghid de implementare*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău: Lyceum, 2020, 148 p. ISBN 978-9975-3437-2-5. 373.
3. SANDULEAC S. Teoria și metodologia dezvoltării gândirii științifice la pedagogi (formarea inițială și continuă. Rezumatul tezei de doctor habilitat în Științele educației, Chișinău, 2024. Disponibil: https://www.anacec.md/files/Sanduleac-rezumatDH.pdf.
4. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională*. București: Curtea Veche, 1995. ISBN: 978-606-44-0072-7.
5. RYAN, R. & DECI, E. *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, Contemporary Educational Psychology. În: *Contemporary Educational Psychology*. 2000. Disponibil: https://www.selfdeterminationtheory.org /SDT/documents/2000_ RyanDeci_ IntExtDefs.pdf.
6. GUȚU, Vl., COJOCARU, V., COJOCARU, T., et al. *Management educațional*. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2013, 533 p. ISBN 978-9975-71-413-6.
7. *Education and Student Well-being.* OECD, 2023. Disponibil: https://help.opera.com/en/get-started/.

N.B.: Studiul a fost elaborat în cadrul Subprogramului de Stat "*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a Curriculumului școlar*", cifrul 01.14.01.